

maszkodik a kutató, hanem — miután a 'tudós' el is érte a célját és már vissza is fordulna — ember-voltára. Mint ember keres emberi igazságokat és emberi élményeket, mint ember akarja meglátni és átélni a világ nagy valóságait úgy, ahogy előtte más emberek mesében, eposzban, vallásban felismerték és átérték. Ha az anyaggyűjtés és adatfelhasználás munkájában talán néha félre is vezették ennek a kikerülhetetlen tökéletlenségei: ha emberi szemmel néz emberi dolgokat, igazságokra juthat mégis és igazságok átélésére, rég felismert valóságok újra-felismerésére. 'Emberi' tudományra, szerves mesetudományra van szükségünk.

Honti János.

A garabonciás

(egy öreg pásztor elbeszélése után).

Mikebudán, ahun bujtár vótam, vót egy kerek, nádas tó, annak a közepin mög egy sziget. Éccő egy fias ló bemönt a szigetre legēni. Nem is gyütt ki estig. Éccaka éccőcsak kiszalad ám a ló a szigetrű, de a fia nekű. Kerestük, de nem talátuk, hát a csikó odalött. Másnap délután gyütt egy embör a cserén-hő, oszt aluttejert kért. Attunk neki, lőtt, övött is jócskán, ez alatt a többiek emöntek mögforгатni a gulyát.

Aszongya éccő az embör:

— Nem láttá valamit, hogy vóna ebbe a tóba?

— De, — mondok, — az éccaka éveszött egy gyöngé csikó a szigeten.

Ere az embör fölát, egy kis vászontarisznyát főakasztott a cserén ódalára, osztán emönt a turján felé. Én igön-igön kíváncsi vótam, hogy mi löhet abba a tarisznyába;

— Enyecsak, — mondok magamba, — mökkék azt nízni!

Kinyitom, belenízök, hát látom ám, hogy egy kiskantár, — ujan csikóra való, — mög egy nyeles fakalapács van benne. Nem tuttam étaláni, hogy minek a' neki, de amikő visszagyütt, nem mertem mökkérdőzni.

Hazagyütttek a többiek is, a számadó kiszegte a könyeret, mögvacsorásztunk, de az embör is ott vót. Este asztán kimönt nízelődni. Lőakasztotta a tarisznyát, asztán éballagott mögen csak a turján felé. Többszó is gyüszméköt oda mög vissza, oszt közbe nyerítött, mintha a csikót híná.

Később éngöm a számadó éküdütt az ököresordáhó; főjűtem a lovamra, elindútam. Hát, amint a turjánná járok, nagy

zuhogást hallok a nádasba, odanízók, hát akkorra a zuhogás emút, de a nád egy szélös pásztába mind lévőt terítve. Hát azonn az úton csalogatta ki a garabonciás, — mē az embör avvót, — a sárkánt, aki a gyönge csikót mögötte.

Vártuk osztán az embört, hogy hátha visszagyün, de csak hijába, mē a' többet nem fordút mög mifelénk.

Igaz, hogy én osztán mégéccő láttam. Löhettem akkó ujan 14 esztendő, Nagykörösön nyomtattunk egy parasztná a szűrűn. 9 szűrű vót sorjába, mink négy lóva nyomtattunk. Ott vót a gazda, mög egy vellás tót embör. Amikó éppen a délutáni ágyást hántuk fő, a bagdány¹ napnyugatrú egy ponyvaformájú főjhöt hozott. Siettünk a munkává, hogy eső előtt készen lögyünk, de a vellás tót embör aszonta:

— Né féjjön gazduram, nem lössz itt sēmmi! — avvā léűt az asztag alá, elővött egy könyvet a tarisznyájábú, oszt' abbú valamit óvasott, de hogy mit, aszt mink nem értöttük. Éccörre csak hideg szél vágódott lē a szűrű szélire, a töreköt mind szétvágta, osztán egy gyíkforma álat ereszködött oda lē, ujan egyesztendő csikó naccságú. Nem vót neki szárnya, a négy lába kifelé át, tarka vót a testye, a kopasz ódala úgy lehögött, hogy a nyēvit is kifelé nyútogatta, oszt' ujan csúnya bűdösszaga vót, mint a kígyófészöknök. A fejibe vót a kiskantár, osztán a hátán mög egy csavargóforma rongyos embör űt.

Odaszalattak ám a sok parasztok, akik ott a szűrűkön nyomtattak. Odagyütt a vellás tót is, oszt csak nisztek egymást. Én mindég csak az álatot nisztem, de azé hallottam, amikó az embör, aki a gyíkon űt, aszongya a vellásnak:

— Míjjé gátótá mög éngöm?

Azongya ēre a tót, hogy: — Azé, mē nem a tē határodba jársz. Most emöhecc!

Az embör ēre, — az álaton, — ēkeszte az álat nyakát avvā a fakalapácsā, — amit émmā a cserénbe láttam, — emēgetni, oszt' éccörre a bogadányon rézsút főfelé eröpűt.

Ez a rongyos csavargóforma embör vót a garanbonciás, a tót vellás mög a cimborája, az a gyíkforma bürtös álat mög a sárkán, aki azelőtt a gyönge csikót mögötte.

Később mökkérdösztem a tót, hogy, — mondok, — míjjé ujan rongyos annak a gúnýája? Hát aszongya:

— Jaj! ezök veszekönnök ám, mint a kutýák! De mást nem mondott, akárhogy is kérdösztek, osztán a könyvit sē mutatta.

¹ Az a szél, amin a garabonciás esőfelhöt hoz. A Felsőkiskunságbari a záporfelhöt ma is bagdánynak hívják.

A sárkán bele is szokott bújni a kútba, azé, hogy szét-roncsa. Akkótájba, mikó én Adacson gulyás vótam, egy este, naplēmönte után zamankós idő támatt, oszt' akkó mönt bele a sárkán a kútba, de mink nem láttuk, csak a lába láccott a vízbe. Csúnya erősszaga vót, a marha nem is mert a kúthó köz é mönni, mē mögéröszte a szagát. Másnap este osztán a sárkán kimönt belülle, de a téglát mind kihánta, oszt' a víz is lēapatt. Azúta esztet sárkánkútnak híjják, még máma is löhet látni a helit.

Elmondta: Berkes Mihály, 74 éves, volt számadógulyás, Délegyháza pusztán, (Pest megye), Komáromy-birtok.

*

Van ilyen sárkánykút Délegyházán is. Néhai Piróth István földbirtokos, aki ezelőtt 5 évvel 86 éves korában halt meg, többször említette, — de az odavalóktól is tudjuk, hogy a birtokán levő 2 kút a néphit szerint a sárkányok tanyája volt. Este berepült az egyikbe, reggel visszament a másikba. Ma is megvannak, magam is láttam őket.

Közli: Tálasi István.

NÉPI FOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK.

Vadméh keresés Biharban.

A méhet az ember ősi soron nem tenyészti, hanem „vadássza“, vagyis az erdők rengetegében vadon élő méheknek épp úgy követi a nyomát, mint a négylábú vadét, s ha odvukat megtalálja, leöli őket és mézüket elzsákmányolja.

Széki Botskai János méhésztan könyve 1748-ban így írja le a vadméh keresésének módját:

„Ha méhet keressz erdőnn vagy akárhol, Napkeletre vigyázz, úgy látod meg járását a Méhnek. Ha délben, ha estve mindenkor a nap ellenében találod meg.“

„Legjobb így Méhet keresni: Télben szedj egy vagy két vékányi famohot. Tedd olly helyre, az hoyá egész Télen rá járhattz vizellni. És mikor eljő a Méh eresztésének ideje, vagy ősszel a Méh keresésnek ideje, vidd valami vizes motsáros helyre, hánnd el széjjel, megkeresi a' Méh a' Vízet és reátalál. A Méh Seregestől jár rá és így felveheted a járását. Indullj utánna megtalálad.“

Széki Botskai János krasznahorvátii református lelkipász-